

Голові спеціалізованої вченої
ради Д. 05.053.01 у Вінницькому
державному педагогічному
університеті імені Михайла
Коцюбинського

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Москова Василя Анатолійовича
«Формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих
робітників будівельного профілю»,
подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Сучасні зміни у змісті та характері виробничої діяльності, зумовлені становленням суспільства знань, потребують перегляду усталених підходів до підготовки трудових ресурсів, зокрема для будівельної галузі. В умовах постійного нарощення обсягів інформації, швидкого розвитку технологій недостатньо сформувати у фахівців сукупність професійно орієнтованих знань, умінь і навичок. Потрібно вдосконалювати їхню базову підготовку, навчити працівників невпинно шукати, здобувати й опановувати найрізноманітнішу інформацію зі своєї професії відповідно до кваліфікаційних вимог, у тому числі економічну. Водночас, вивчення психолого-педагогічної та методичної літератури з проблем професійної освіти, а також дослідження освітньої практики свідчить, що, незважаючи на численні пошуки в напрямі наукового осмислення економічної складової змісту навчання, питання економічної підготовки та економічної компетентності учнів професійно-технічної школи вивчені недостатньо. З огляду на це дисертаційне дослідження В. А. Москова є корисним та актуальним, оскільки в ньому вивчаються теоретичні та методичні засади формування економічної компетентності учнів ПТНЗ, що забезпечує підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників для будівельної галузі.

Аналіз тексту дисертації, автореферату та публікацій В. А. Москова дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність його результатів. Економічна компетентність кваліфікованого робітника будівельного

профілю, на думку автора, охоплює: сучасне економічне мислення, знання, практичні вміння та навички інноваційної економічної діяльності, високий ступінь розумових потреб, здатність знаходити ефективні шляхи розв'язання виробничих завдань із використанням економічних принципів, сучасних технологій, засобів і матеріалів, раціонально використовувати ресурси, робочий час, визначати резерви професійної діяльності, її економічний ефект тощо.

Достовірність і новизна положень, рекомендацій і висновків виконаного дослідження забезпечені обґрунтованістю вихідних позицій, сучасною дослідницькою методологією (системний, технологічний, суб'єктно-діяльнісний, професіографічний і компетентнісний підходи), застосуванням комплексу адекватних, взаємодоповнювальних методів наукового пошуку, оптимальною тривалістю експериментальної роботи, всебічним аналізом одержаних результатів, їх статистичною перевіркою, а також апробацією в освітній практиці ПТНЗ.

Структурно дисертація складається з трьох розділів.

У вступі В. А. Москов достатньо аргументував актуальність теми дослідження, сформулював мету, гіпотезу та завдання дослідження, його теоретико-методологічну основу, а також слушно визначив наукову новизну та практичне значення.

У першому розділі «Розв'язання проблеми формування економічної компетентності в учнів професійних навчальних закладів у фаховій підготовці» автор проаналізував тенденції розвитку та вдосконалення фахової підготовки кваліфікованих робітників будівельного профілю з використанням ІКТ, вітчизняну й зарубіжну педагогічну та психологічну літературу з питань формування економічної компетентності в професійній освіті; розглянув особливості застосування ІКТ для економічної підготовки учнів ПТНЗ; подав модель формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у фаховій підготовці.

Розроблена модель є системою дидактичних компонентів, ґрунтується на змістовій структурі економічної компетентності кваліфікованого робітника

будівельного профілю та містить цільовий, змістовий, технологічний, оцінювальний і результативний блоки.

У другому розділі «Організаційно-педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у фаховій підготовці» В. А. Москов проаналізував та обґрунтував комплекс організаційно-педагогічних умов формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у фаховій підготовці та розробив відповідні методичні рекомендації.

Запропоновані в дисертації організаційно-педагогічні умови дали змогу реалізувати сукупність авторських підходів, які передбачають інтенсифікацію економічної підготовки робітників-будівельників у ПТНЗ шляхом використання можливостей і засобів ІКТ у навчанні, а також підвищення пізнавальної активності учнів завдяки впровадженню проектних технологій, спрямованих на економічно обґрунтовану професійну діяльність і творчу самореалізацію учнів, розвиток їхнього інтелектуального потенціалу, професійно важливих якостей, творчих здібностей, економічних компетенцій.

Формування інформаційного освітнього середовища на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій створює в навчальному процесі нові можливості: поєднання високої економічної ефективності та гнучкості навчання, широке використання інформаційних ресурсів, істотне розширення резервів традиційних форм навчання, а також дає змогу організувати нові ефективні форми навчання. Створення та використання електронних навчально-методичних комплексів із професійно-теоретичних предметів дозволяє повною мірою застосовувати засоби ІКТ для формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю. Заслугує схвалення розроблена автором методика впровадження в освітній процес професійно-технічних навчальних закладів будівельного профілю елементів проблемного навчання економіки на засадах STEAM-освіти, що інтегрує науку, технології, інженірінг, мистецтво і математику. Робота в такому проекті

дозволяє комплексно вдосконалювати професійні, економічні, правові та інші компетентності учнів ПТНЗ.

У третьому розділі «Експериментальне обґрунтування ефективності формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю» висвітлено організацію та проведення експериментально-дослідної роботи, напрями і методичні прийоми застосування ІКТ для формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю, здійснено діагностику рівня сформованості економічної компетентності учнів, подано результати реалізації організаційно-педагогічних умов і розробленої моделі, проведено кількісний та якісний аналіз ефективності запропонованих інновацій, інтерпретовано результати статистичного аналізу даних, визначено наслідки апробації запропонованих змін у ПТНЗ будівельного профілю.

Дисертант переконливо довів, що використання обґрунтованих організаційно-педагогічних умов та авторської моделі у фаховій підготовці кваліфікованих робітників будівельного профілю якісно змінює процес навчання, забезпечує інтенсифікацію самостійної пізнавальної діяльності учнів, створює можливості для їхнього саморозвитку, неперервного оволодіння новими знаннями і застосовування їх у подальшій професійній діяльності.

Висновки до дисертації базуються на результатах дослідження і відображають його суть. Значення отриманих результатів:

- *на теоретичному рівні:* обґрунтовано організаційно-педагогічні умови і розроблено модель формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у фаховій підготовці; вдосконалено науково-методичні засади викладання предметів професійно-теоретичного циклу в ПТНЗ; подальшого розвитку набули форми і методи економічної підготовки кваліфікованих робітників будівельного профілю;

- *на прикладному рівні:* розроблено електронний навчально-методичний комплекс із предмету «Економіка», тестові завдання для моніторингу знань учнів, дидактичні матеріали для вивчення технологічних

операцій і принципів роботи з будівельним обладнанням, карти знань, матеріали навчальних проєктів «Торгівля – двигун економіки» та «Я – майбутній підприємець-будівельник», підготовлено методичні рекомендації щодо формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю тощо.

Дослідження містить уперше обґрунтовані теоретичні положення та практичні рекомендації, які впроваджені в практику та сприяють підвищенню якості професійної підготовки кваліфікованих робітників будівельного профілю, можуть використовуватися для розроблення інноваційних педагогічних технологій, підготовки навчально-методичних посібників, електронних навчальних видань, навчально-нормативної документації.

За темою дослідження автор опублікував 12 наукових праць, серед яких методичні рекомендації для педагогічних працівників ПТНЗ будівельного профілю. Одержані результати апробовані на 7 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, використовуються в освітньому процесі, що підтверджено викладеними матеріалами і документами, поданими в додатках.

Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Викладені в авторефераті наукові положення, висновки і рекомендації розкриті й обґрунтовані в тексті дисертації.

Позитивно оцінюючи теоретичне та практичне значення результатів дослідження, відзначимо дискусійні положення, а також висловимо дисертанту окремі побажання та зауваження:

1. У моделі формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю (с. 64 дисертації та с. 7 автореферату) організаційно-педагогічні умови віднесені до цільового блоку. На наш погляд, їх доцільно перенести до технологічного блоку моделі. Вважаємо також більш доречним, щоб змістовий блок передував технологічному, оскільки саме зміст навчання визначає його методичне забезпечення.

2. Обґрунтовуючи організаційно-педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю,

автор робить побіжний аналіз наукових публікацій за кожною з умов, а також подає класифікацію засобів (с. 128-130) і форм організації навчання (с. 134-135). На наш погляд, дисертаційна робота передбачає огляд літератури і викладення теоретичних основ у першому розділі. Натомість розроблену модель варто було розмістити у другому розділі, присвяченому авторським пропозиціям щодо вдосконалення економічної підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ.

3. Запропоновані дисертантом навчальні проекти доцільно наблизити до потреб майбутніх робітників. Вважаємо, що проект «Торгівля – двигун економіки», присвячений сучасному стану світової торгівлі та інтеграційним процесам у світовій економіці (с. 150, додаток 3), в наших реаліях мало актуальний для майбутніх робітників-будівельників. Натомість варто було більше уваги приділити цікавому та значно важливішому для учнів профтехосвіти проекту «Я – майбутній підприємець-будівельник», який слушно пропонується виконувати із застосуванням технології STEAM-освіти.

4. Автор цілком справедливо робить наголос на підготовці методичних рекомендацій із формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю для викладачів і майстрів виробничого навчання ПТНЗ. У якості побажання зазначимо, що цю важливу складову дисертаційної роботи доцільно було подати окремим підрозділом. На наш погляд, це дозволило б удосконалити логіку викладення результатів дослідження.

5. Загалом схвалюючи організацію експерименту із застосуванням адекватних статистичних методів, зауважимо, що автор не висвітлив належним чином результати констатувального етапу, завданням якого було «визначити, чи достатній рівень економічної компетентності учнів ПТНЗ» (с. 209).

6. У тексті дисертації зустрічаються мовностилістичні та технічні неточності. До прізвищ деяких згаданих у роботі науковців не подано посилань у Списку використаних джерел.

Утім, висловлені зауваження не применшують значущості дисертаційного дослідження В. А. Москова для теорії і практики професійної освіти, а отже, не впливають на його загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок. Аналіз дисертації, автореферату й опублікованих праць дає підстави стверджувати, що рецензована дисертаційна робота «Формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю» самостійна та завершена, відповідає вимогам п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» та іншим інструктивним вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій. Враховуючи актуальність, наукову новизну, значущість результатів дослідження для теорії та методики професійної освіти, вважаємо, що розглянута дисертація вартує позитивної оцінки, а її автор Москов Василь Анатолійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри практичної
психології та педагогіки
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності ДСНС України

А. В. Литвин

